

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ
СРЕМСКА МИТРОВИЦА

Тема

**ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ОТВОРЕНОГ КУРИКУЛУМА У
ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ „КАЈА“: ИСКУСТВА И
ИЗАЗОВИ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ВАСПИТАЧА**

Предмет

**ИГРА КАО ЦЕНТАР ПРЕДШКОЛСКОГ КУРИКУЛУМА
МАСТЕР РАД**

Ментор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Јелена Јаћимовић

бр.индекса: 27/2023М

Сремска Митровица, 2025.

САЖЕТАК

Мастер рад под називом *„Имплементација отвореног курикулума у Предшколској установи „Каја“: искуства и изазови из перспективе васпитача“* има за циљ испитивање начина на који васпитачи разумеју, примењују и доживљавају концепт отвореног курикулума у свакодневној пракси. Отворени курикулум представља савремен приступ васпитно-образовном раду који ставља дете у центар образовног процеса, подстичући његову радозналост, иницијативу и активно учешће у учењу, као и сарадњу са породицом и локалном заједницом.

Истраживање је спроведено у Предшколској установи „Каја“ у Љигу, уз учешће свих васпитача (N=16). Коришћен је анкетни упитник са затвореним и отвореним питањима, што је омогућило комбинацију квантитативне и квалитативне анализе података.

Кључни резултати указују да васпитачи позитивно перципирају основне принципе отвореног курикулума, али се у пракси суочавају са бројним изазовима, као што су недовољна подршка у планирању активности, ограничени ресурси и потреба за континуираном едукацијом. Такође, сарадња са породицом и локалном заједницом оцењена је као област са значајним простором за унапређење.

На основу добијених података, формулисане су препоруке које се односе на потребу за систематском подршком васпитачима, кроз стручне обуке, менторство и развој колаборативне културе у установи. Истраживање доприноси бољем разумевању реалних потреба васпитача и представља основ за унапређење праксе примене отвореног курикулума у предшколским установама.

Кључне речи: *отворени курикулум, предшколско васпитање, васпитачи, изазови у пракси, партиципативно учење, сарадња са породицом, рефлексивна пракса, унапређење васпитно-образовног рада.*

САДРЖАЈ

САЖЕТАК.....	2
УВОД.....	4
1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ	6
1.1. Дефинисање основних појмова	6
1.2. Имплементација отвореног курикулума у предшколској установи	8
1.3. Сарадња породице и предшколске установе у оквиру отвореног курикулума	9
1.3.1. Теоријске основе и значај сарадње породице и вртића	9
1.4. Модели и облици сарадње са родитељима	12
1.5. Сарадња са родитељима као предуслов успешне имплементације отвореног курикулума	15
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	17
2.1. Проблем и предмет истраживања	17
2.2. Циљ и задаци истраживања	17
2.3. Хипотезе истраживања	18
2.4. Узорак истраживања	18
2.5. Методе и поступци истраживања	19
3. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	20
3.1. Разумевање концепта и примене отвореног курикулума	20
3.2. Идентификовање кључних изазова	24
3.3. Подршка, сарадња и препоруке	28
3.4. Примена отвореног курикулума у пракси предшколске установе	32
3.5. Отворени курикулум у предшколској пракси – примери добре праксе и сарадње са родитељима	36
ЗАКЉУЧАК	41
ЛИТЕРАТУРА	43
ПРИЛОГ	46
АНКЕТНИ УПИТНИК ЗА ВАСПИТАЧЕ	46

УВОД

Савремени приступи у области предшколског васпитања и образовања све више се усмеравају ка концепту отвореног курикулума, који наглашава дете као активног субјекта учења, а васпитача као партнера, истраживача и мотиватор деље развоја (Bennett, 2005; Siraj-Blatchford et al., 2002).

Отворени курикулум подразумева флексибилан, процесно оријентисан приступ, прилагођен контексту установе и специфичним потребама деце, уместо строго прописаних садржаја и активности. Основе програма „Године узлета“ (2018), који представљају јединствен оквир за развијање разноврсних предшколских програма васпитно-образовног рада са децом предшколског узраста у Републици Србији, заснивају се управо на принципима отвореног курикулума.

Савремене педагошке теорије указују на значај партиципативног планирања, рефлексивне праксе и сарадње са породицом и локалном заједницом као кључних елемената овог приступа (Dewey, 1938; Dahlberg et al., 2007). Овај приступ доприноси развоју деље самосталности, критичког мишљења и социјалних компетенција, што је у складу са концептом целоживотног учења.

Ипак, имплементација отвореног курикулума у пракси предшколских установа представља комплексан процес, који подразумева преиспитивање улога васпитача, организационе културе установе, али и система подршке који омогућава развој професионалних компетенција запослених (Urban et al., 2011). Истраживања указују на бројне изазове са којима се васпитачи суочавају, попут нејасноћа у планирању, недовољне подршке у професионалном развоју и ограничене сарадње са родитељима и заједницом (Пешић, 2004).

У контексту, Предшколска установа „Каја“ препозната је као установа која настоји да унапреди своју праксу кроз примену савремених програмских основа. Међутим, за потпуну имплементацију отвореног курикулума неопходно је систематско сагледавање искустава и изазова са којима се суочавају васпитачи у свакодневном раду.

Циљ овог истраживања јесте да се, кроз анализу ставова васпитача Предшколске установе „Каја“, испитају искуства и препознате тешкоће у примени отвореног курикулума, као и могућности за унапређење праксе. Резултати истраживања могу допринети бољем разумевању потреба васпитача и креирању мера за подршку њиховом професионалном развоју, али и квалитетнијој реализацији васпитно-образовног рада у складу са савременим стандардима.

1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

1.1. Дефинисање основних појмова

Курикулум представља стратешки оквир у оквиру кога се одвија васпитно-образовни рад, укључујући све аспекте који утичу на процес учења и развоја деце – од циљева, садржаја, метода рада, организације простора, до начина оцењивања и евалуације (Miljak, 2009). У савременом педагошком дискурсу, курикулум није више схваћен као строго дефинисан списак знања које деца морају усвојити, већ као динамичан и отворен процес који омогућава индивидуални развој, социјализацију и изградњу компетенција деце у складу са њиховим интересовањима и потребама (Dahlberg, Moss & Pence, 2007).

Посебан акценат ставља се на *контекстуализацију* курикулума, односно његову адаптацију социјалним, културолошким и економским специфичностима средине у којој се реализује. Такав приступ омогућава креирање васпитно-образовног окружења које поштује дечју индивидуалност и подржава њихово активно учешће у сопственом развоју.

Отворени курикулум подразумева приступ у којем је васпитно-образовни процес флексибилан, прилагођен специфичностима деце, интересовањима групе и актуелним потребама заједнице (Wood, 2014). Овај концепт превазилази класичну поделу на „планирање и извођење наставе“, јер васпитачи, заједно са децом, активно креирају програм рада кроз заједничко истраживање, пројекте и ситуационо учење.

Кључне карактеристике отвореног курикулума су:

- Прилагођавање садржаја интересовањима деце;
- Партиципативно планирање (деца као активни субјекти у процесу учења);
- Интердисциплинарни приступ у раду;
- Висок степен рефлексивности и континуирано прилагођавање праксе;
- Сарадња са породицом и заједницом као важним ресурсима (Dewey, 1938; Carr & Lee, 2012).

Примена отвореног курикулума омогућава деци развој критичког мишљења, креативности, социјалних вештина и осећаја одговорности за сопствено учење (Miljak, 2009).

Имплементација у педагошком контексту означава процес преношења теоријских основа у практичну примену, при чему се полази од конкретних услова установе, професионалних компетенција васпитача и карактеристика деце (Fullan, 2007). Имплементација отвореног курикулума обухвата више фаза: Планирање – идентификовање потреба деце, ресурса установе и постављање циљева; Реализација – извођење активности у складу са принципима отвореног курикулума; Евалуација – континуирано праћење ефеката и прилагођавање праксе; Рефлексија и унапређивање – анализа добијених резултата и редеофинисање приступа (Urban et al., 2011). Успешна имплементација зависи од подршке стручних служби, континуиране професионалне едукације васпитача, као и отворености институције за иновације и промене (Пешић, 2004).

У савременом предшколском васпитању, *интеркултурални приступ* добија све већи значај. Он подразумева уважавање културне разноликости, отворен дијалог и укључивање различитих културних елемената у васпитно-образовни процес. Отворени курикулум подржава овакве праксе кроз креирање простора у коме деца могу слободно изражавати своје културне вредности, што подстиче развој толеранције, емпатије и интеркултуралне компетенције (Banks, 2008; Siraj-Blatchford, 2009).

Рефлективна пракса представља стално преиспитивање сопствених поступака, уверења и ефеката васпитног рада. У отвореном курикулуму, рефлексивност постаје кључни инструмент за прилагођавање праксе интересовањима и потребама деце, као и за унапређивање квалитета васпитно-образовног процеса. Васпитачи у том контексту постају истраживачи сопствене праксе (Schön, 1983).

Једно од централних начела отвореног курикулума је *ко-конструкција знања* – процес у којем деца и васпитачи заједнички уче, постављају питања, истражују и доносе закључке. То подразумева одустајање од ауторитарног приступа и усвајање партнерског односа са децом, где се деци признаје капацитет за критичко мишљење и самостално доношење одлука (Malaguzzi, 1998; Rinaldi, 2006).

Имплементација иновативних приступа попут отвореног курикулума често зависи од тога да ли постоји подржавајућа *професионална заједница* унутар установе – култура сарадње, размене искустава и заједничког учења. Таква заједница олакшава увођење промена и подстиче осећај заједничке одговорности за квалитет васпитно-образовног рада (Stoll et al., 2006).

1.2. Имплементација отвореног курикулума у предшколској установи

Имплементација отвореног курикулума у предшколским установама представља комплексну и изазовну активност која захтева прилагођавање васпитно-образовне праксе потребама деце, специфичностима локалне средине и савременим стандардима образовања (Urban et al., 2011). У овом процесу, васпитачи негују нову улогу мотиватора који са децом заједно истражује, планира и реализује активности, уместо да буде једини извор знања (Miljak, 2009).

У Србији, концепт отвореног курикулума регулисан је кроз „Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета“ (2018), који истиче активну улогу детета у процесу учења и наглашава важност флексибилности и контекстуалног прилагођавања програма. Овај приступ промовише децу као активне учеснике, а васпитаче као партнере и мотиваторе, односно особе које подстичу развој деце.

Кључ успеха имплементације лежи у континуираној рефлексивној пракси васпитача, који треба да проучавају и анализирају своју васпитну делатност, прилагођавајући активности интересовањима и потребама деце. Ова пракса помаже у развоју флексибилности и спремности за промене, што је неопходно у динамичном процесу отвореног курикулума. Укључивање деце у планирање активности не само да подстиче њихову мотивацију и креативност, већ и развија критичко мишљење и осећај одговорности (Carr & Lee, 2012). Такође, сарадња са породицом и локалном заједницом има кључну улогу, јер родитељи и заједница пружају додатне ресурсе и могућности за учење, а партнерски однос доприноси бољем разумевању потреба детета и усаглашености васпитно-образовног процеса (Epstein, 2010).

Материјално-просторна средина такође игра значајну улогу у успешности имплементације; квалитетно уређени простори и разноврсни материјали стварају окружење које подстиче игру, истраживање и креативност, што је суштинско за развој детета (Miljak, 2009).

Међутим, имплементација отвореног курикулума није без изазова. Често се јавља отпор променама, нарочито када васпитачи нису адекватно обучени или када постоје институционалне баријере, као што су недовољни ресурси или неадекватне административне структуре (Fullan, 2007; Пешић, 2004). Упркос тим тешкоћама, отворени курикулум доприноси стварању подстицајне и флексибилне образовне средине која уважава дечју индивидуалност и подстиче њихову самосталност, али и јача партнерски однос између васпитача, деце и родитеља (Dahlberg et al., 2007).

1.3. Сарадња породице и предшколске установе у оквиру отвореног курикулума

1.3.1. Теоријске основе и значај сарадње породице и вртића

Сарадња породице и предшколске установе представља један од кључних предуслова успешног васпитања и образовања деце предшколског узраста. У савременој педагошкој теорији преовладава схватање да се дечији развој и учење одвијају у мрежи различитих контекста који су у сталној интеракцији. У том смислу, партнерски однос породице и вртића обезбјеђује доследност и континуитет у васпитним утицајима, што има пресудан значај за целокупни развој детета (Brajša-Žganec, 2003).

Теоријску подлогу за разумевање овог партнерства нуди еколошка теорија развоја Урија Бронфенбренера, према којој се дете развија у систему међусобно повезаних средина. Однос породице и вртића чини такозвани мезосистем и квалитет тих односа директно утиче на стабилност и хармоничност дечјег развоја (Bronfenbrenner, 1979). Слично томе, социокултурна теорија Лава Виготског истиче да учење настаје у социјалној интеракцији са значајним одраслим особама и вршњацима. Када родитељи и васпитачи сарађују, они заједнички стварају окружење у коме се дете креће у својој „зони наредног развоја“ и тако постепено овладава новим знањима и вештинама (Vygotsky, 1978).

Педагошка литература посебно наглашава да је породица примарни васпитни фактор у животу детета, док предшколска установа има секундарну, али изузетно значајну улогу. Сарадња између ова два субјекта васпитно-образовног процеса доприноси усаглашавању вредности, ставова и образовних очекивања, што детету обезбеђује стабилно и подстицајно окружење (Slunjski, 2008). У контексту отвореног курикулума, сарадња са родитељима добија додатну тежину, јер сам концепт отвореног курикулума почива на принципима флексибилности, учешћа и прилагођавања потребама деце и породице. Родитељи се у том моделу не посматрају само као посматрачи васпитно-образовног процеса, већ као активни партнери који учествују у планирању, реализацији и евалуацији васпитних активности.

Истраживања показују да деца чији родитељи активно сарађују са вртићем постижу боље резултате у когнитивном, социјалном и емоционалном развоју (Epstein, 2011). Такође, родитељи који се укључују у рад установе развијају позитивније ставове према образовању и осећају већу подршку у сопственој родитељској улози, што даље подстиче њихову мотивацију за континуирано учешће у животу предшколске заједнице.

Имајући у виду наведене теоријске поставке, може се закључити да сарадња породице и предшколске установе представља не само пожељан, већ и неопходан услов за успешну имплементацију отвореног курикулума. Без активног партнерства са породицом, вртић тешко може да оствари све своје васпитно-образовне потенцијале и да дете постави у центар васпитног процеса, што је и основна идеја савремене педагогије.

Предшколске установе представљају институционални облик предшколског васпитања и образовања и јављају се као допуна породичном васпитању. Ипак, улога породице у животу детета је незаменљива. У вези са тим, Каменов истиче да су „истраживања вршена последњих деценија у свету показала да је васпитно-образовни утицај породице тако велики да га је врло тешко, скоро немогуће заменити деловањем институције, без обзира колико је она добро организована“ (Каменов, 1999: 140). Управо из тог разлога наглашава се да успех програма у предшколској установи зависи од сарадње родитеља и васпитача, који треба да се међусобно допуњују и подржавају, при чему родитељи не смеју бити потиснути или запостављени самим тим што дете похађа вртић.

Савремена предшколска педагогија не посматра васпитно-образовну институцију као простор одвојен од породичног живота, већ као место које надограђује васпитање родитеља. Родитељи су и даље најважнији васпитачи своје деце, а њихова одговорност не може бити умањена зато што деца похађају вртић. Важно је да се родитељи не осећају запостављено у односу на васпитаче, као и да не пребацују своје одговорности на институцију, већ да се кроз партнерство и сарадњу остварују заједнички васпитно-образовни циљеви.

Сарадња породице и предшколске установе мора да буде квалитетна како би допринела свеукупном развоју детета. Родитељи треба да буду упознати са садржајима и активностима у вртићу, али и да пренесу васпитачу информације о детету које су значајне за његов развој. На тај начин се гради континуитет између породичног и институционалног васпитања. Васпитно-образовни процес у вртићу, у идеалном случају, треба да се што више приближи условима породичног живота и да се установа отвори за учешће родитеља. Учесће породице треба да буде добровољно, активно и засновано на разумевању улоге која им се нуди у предшколској установи. У том процесу, квалитет комуникације и међусобно поверење између родитеља и васпитача имају кључни значај (Каменов, 1999).

Родитељи су особе које детету обезбеђују бригу, заштиту, подршку и вођство кроз живот, без обзира на то да ли је реч о биолошким родитељима, усвојитељима или другим сродницима који преузимају ту улогу (Милановић, 2009). Породица је, како наводи Нинковић, „примарна људска заједница родитеља и деце“ и одавно је предмет интересовања бројних дисциплина – педагогије, психологије, социологије и других (Нинковић, 2006: 9). Она је древна и универзална институција која обезбеђује детету основне животне услове, подршку и прве облике социјализације (Требјешанин, 2000: 352). Према Педагошком речнику (1967), породица је основни облик друштвене заједнице заснован на браку и сродству, а у контексту предшколске педагогије, представља примарног васпитача и првог учитеља детета.

Са оваквим теоријским схватањима у виду, постаје јасно да предшколска установа може успешно деловати само ако развија и негује партнерски однос са породицом. Тај однос није додатак васпитно-образовном процесу, већ његов суштински елемент.

1.4. Модели и облици сарадње са родитељима

Сарадња са родитељима представља један од кључних услова успешне реализације васпитно-образовног процеса у предшколским установама. Савремена схватања васпитања и образовања полазе од тога да породица и вртић имају заједнички циљ – целовит развој детета – па је неопходно да се активности ова два контекста усклађују и међусобно подржавају. У оквиру теоријских разматрања, у литератури се издвајају различити модели и облици сарадње са родитељима, који варирају од традиционалних до савремених, активних приступа.

Један од најпознатијих модела је Епштајнов модел партнерства школе и породице, који обухвата шест области сарадње: родитељство, комуникацију, добровољно учешће родитеља, учешће у учењу код куће, доношење одлука и сарадњу са широм заједницом (Epstein, 2001). Овај модел, иако је првобитно развијен у школском контексту, нашао је примену и у предшколским установама, јер подстиче системски приступ и наглашава да родитељи нису само посматрачи, већ активни учесници васпитно-образовног процеса.

У домаћој педагошкој литератури, сарадња породице и вртића најчешће се описује кроз различите облике који се могу груписати на: информативне, саветодавне, едукативне и партиципативне (Каменов, 2006). Информативни облици обухватају састанке, писане обавести, огласне табле и савремене дигиталне платформе, где родитељи добијају информације о програму и напретку детета. Саветодавни облици подразумевају разговоре, радионице или саветовалишта, где васпитачи пружају стручну подршку родитељима у вези са васпитним питањима. Едукативни облици остварују се кроз трибине, предавања и радионице, са циљем да се родитељи додатно оспособе за улогу васпитача у породици. Партиципативни облици, најсавременији и најделотворнији, подразумевају активно укључивање родитеља у планирање и реализацију активности у вртићу, као што су заједничке радионице, излети, приредбе и учешће у доношењу одлука (Нинковић, 2010).

Посебно је важно истаћи да савремени концепт отвореног курикулума захтева нове форме партнерства са породицом. То значи да сарадња није ограничена само на повремене сусрете и размену информација, већ да родитељи постају сарадници у креирању и обогаћивању васпитно-образовног програма (Slunjski, 2006). У том смислу, облици сарадње могу бити флексибилни, креативни и прилагођени потребама деце и породица, попут тематских радионица, „отворених дана“ у вртићу, заједничких пројеката и дигиталне комуникације путем апликација и онлајн група.

Сумирајући различите теоријске моделе, може се закључити да сарадња са родитељима није статична категорија, већ динамичан процес који се прилагођава специфичностима средине, потребама породице и деце, као и концепту курикулума. Успешна сарадња подразумева узајамно поверење, отворену комуникацију и партнерство, при чему предшколска установа није једини носилац васпитања, већ партнер породице у заједничком циљу – подршци оптималном развоју детета.

Србија је стекла значајно искуство у пружању подршке породицама у васпитању и образовању деце, што се огледа у континуираном развоју предшколских установа као институција које допуњају породично васпитање. Промена статуса породице и предшколске установе, као и дефинисање нових циљева и задатака ових установа, указују на потребу стварања услова за свеобухватан развој личности детета, узимајући у обзир његове индивидуалне и узрастне карактеристике (Дедај, 2011). У савременим условима, породица постаје главна друштвена установа у васпитању детета, а предшколска установа се позиционира као партнер који допуњаје и подржава породично васпитање. Тако родитељи постају активни корисници услуга вртића – образовних, здравствених и социјалних – и њихова потреба за учешћем у васпитно-образовном процесу добија све већи значај (Epstein, 2011).

У пракси, интеракција породице и вртића развија се кроз различите облике који обезбеђују двосмерну комуникацију и партнерство. Традиционално се разликују индивидуални, групни и колективни облици сарадње. Индивидуални облици укључују разговоре, консултације и породичне посете, што омогућава васпитачу да упозна потребе, навике и специфичности детета у контексту породичног окружења (Вујичић, 2011). Групни облици обухватају рад са родитељским одбором или одређеним групама родитеља, као и учешће на радионицама и трибинама, што

омогућава заједничко разматрање васпитних питања и размену искустава. Колективни облици, најчешће у виду родитељских састанака, предавања, конференција и округлих столова, служе за систематско подучавање и информисање родитеља, али и за стварање заједничких циљева и вредности које се примењују у васпитно-образовном процесу (Slunjski, 2008).

Посебан значај у установама има рад родитељских одбора, као представничких тела која координирају активности родитеља са планом рада вртића. Одбор родитеља помаже у промоцији педагошког знања, ширењу позитивних искустава у породичном образовању и пружа подршку породицама које се сусрећу са потешкоћама у васпитању (Дедај, 2011). Овакво партнерство омогућава да васпитачи боље разумеју очекивања родитеља, а родитељи активно учествују у процесу подршке развоју детета, што је у складу са принципима отвореног курикулума.

Разговори између васпитача и родитеља представљају најприступачнији и најраспрострањенији облик интеракције. Они омогућавају систематску комуникацију и размену информација о дететовом развоју, али и постављање конкретних препорука за подстицање његових способности и социјалних вештина. Васпитач, кроз пажљиво посматрање детета и анализу његових активности, може родитељима пружити савете који се заснивају на конкретним ситуацијама, а истовремено охрабрити родитеље да отворено износе своје мишљење и утискују на процес васпитања (Пешић, 2012). На овај начин, интеракција породице и вртића постаје континуирана, а резултати васпитно-образовног рада добијају додатну вредност јер се темеље на заједничком деловању.

1.5. Сарадња са родитељима као предуслов успешне имплементације отвореног курикулума

Сарадња породице и предшколске установе представља један од кључних предуслова оптималног развоја и васпитања детета у институционалном контексту. Професионална улога васпитача и животна улога родитеља су у многим аспектима сличне. Када дете пође у вртић, васпитачи и родитељи постају сарадници на заједничком задатку – неговању, васпитању и образовању детета. Због тога је важно да у међусобну сарадњу улажу поверење, отвореност, толеранцију и објективност, као и спремност да уважавају личне и професионалне компетенције, размењују информације о детету, усклађују васпитне утицаје и заједнички решавају проблеме у развоју детета. Добром сарадњом сви актери добијају: дете се осећа сигурно и вољено, родитељи стичу поверење у васпитача и потврђују властите родитељске компетенције, а васпитачи добијају драгоцен увид који им олакшава рад са дететом (Вујичић, 2011; Пешић, 2012).

Професионални однос васпитача и родитеља у предшколској установи гради се кроз постепено успостављање контакта и интеракције. Циљ је унапређење квалитета живота детета како у породици, тако и у установи, постизање континуитета васпитања и образовања и стварање окружења у коме ће дете бити прихваћено, сигурно и срећно. Успостављање партнерства захтева од васпитача одрицање од извесног ауторитета и висок ниво унутрашњих и међуљудских вештина, као и способност да емоције и личне ставове користи делотворно у комуникацији. Преузимање одговорности без узимања ствари лично одражава професионални интегритет.

Кретање ка партнерству подразумева неколико фаза интеракције:

- Позитивно представљање детета родитељима – циљ је успостављање пријатељског односа и поверења.
- Размена корисних знања и вештина – преношење информација које родитељи могу користити у васпитању детета код куће.
- Упознавање васпитача са породичним проблемима у васпитању – само након стеченог поверења родитељи могу отворено разговарати о специфичним изазовима.

- Заједничко истраживање и формирање дететове личности – циљ је узајамно учешће у подстицању развоја детета и реструктурирању стереотипа комуникације.

Сарадња се не ограничава на формалне састанке већ обухвата и заједничке активности као што су празници, изложбе, креативне радионице и пројекти у којима родитељи активно учествују. Овакав приступ подстиче поверење, подршку и мотивисану интеракцију, што директно утиче на дететов развој, самопоштовање и социјалне вештине.

Модерни вртићи све више препознају васпитну улогу породице и значај активног учешћа родитеља. Облици сарадње укључују:

- родитељске састанке и консултације (индивидуалне и групне),
- анкетање ради добијања повратних информација,
- организовање заједничких празника и креативних активности,
- рад управног одбора са укљученим родитељима.

Таква интеракција омогућава родитељима да прате развој детета, активно доприносе раду установе, а васпитачима пружа увид у породичне услове, потребе и могућности детета. Испитивања и пракса показују да родитељи који учествују у овим активностима боље разумеју педагошке циљеве и методе васпитања, а деца показују веће самопоуздање и мотивацију за учење (Дедај, 2011; Вујичић, 2011).

Успостављање партнерског односа захтева сталну пажњу и анализу компетенција породице, као и подршку родитељима у примени адекватних васпитних метода. Само уз активну сарадњу, коју карактеришу поверење, размена знања и заједничко доношење одлука, могуће је постићи квалитетан, континуиран и целокупан развој детета.

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Проблем и предмет истраживања

Предмет овог истраживања је процес имплементације отвореног курикулума у Предшколској установи „Каја“. Фокус је на перцепцији васпитача, њиховим искуствима и изазовима са којима се суочавају у свакодневној пракси. Истраживање настоји да идентификује препреке у примени отвореног курикулума, као и могућности за побољшање подршке васпитачима, са циљем унапређења квалитета предшколског васпитања.

2.2. Циљ и задаци истраживања

Циљ истраживања је да се испитају перцепције, искуства и изазови васпитача приликом примене отвореног курикулума у Предшколској установи „Каја“ и да се на основу тога формулишу препоруке за унапређење праксе.

Задаци истраживања формулисани су у складу са постављеним циљем и обухватају следеће аспекте:

- 1) Испитати перцепцију васпитача о отвореном курикулуму и његовој примени у свакодневној пракси.
- 2) Идентификовати главне изазове са којима се васпитачи суочавају током примене отвореног курикулума.
- 3) Анализирати нивое подршке које васпитачи добијају у процесу планирања и реализације активности заснованих на отвореном курикулуму.
- 4) Понудити препоруке за унапређење подршке васпитачима у имплементацији отвореног курикулума.

2.3. Хипотезе истраживања

На основу постављеног циља и задатака истраживања, формулисане су следеће хипотезе:

- 1) Васпитачи имају различита и делимично усклађена схватања о концепту и значају отвореног курикулума.
- 2) У имплементацији отвореног курикулума васпитачи се најчешће сусрећу са изазовима као што су недостатак времена, недовољна подршка стручних служби и отпор традиционалним образовним обрасцима.
- 3) Ниво подршке коју васпитачи добијају током планирања и реализације активности није уједначен и зависи од интерне културе установе и доступности ресурса.
- 4) Јачање стручне подршке и сарадње са родитељима и заједницом позитивно утиче на квалитет имплементације отвореног курикулума.

2.4. Узорак истраживања

Узорак у овом истраживању чини 16 васпитача који раде у оквиру Предшколске установе „Каја“ у Љигу. Истраживање обухвата целокупан васпитни кадар те установе, што подразумева укључивање свих васпитача без изузетака. Оваквим приступом омогућена је пуна репрезентативност на нивоу саме установе, као и свеобухватнија анализа актуелне праксе у имплементацији отвореног курикулума.

Васпитачи који чине узорак разликују се по годинама радног искуства, степену стручне спреме, као и дужини ангажмана у истој установи, што доприноси разноврсности перспектива и обогаћује увид у изазове и искуства у примену отвореног курикулума. Укључивањем свих васпитача избегнута је пристрасност приликом избора учесника и обезбеђена је релевантност података у контексту установе која је предмет истраживања.

Истраживање је реализовано уз претходно добијену информисану сагласност свих учесника, уз поштовање етичких принципа добровољности, анонимности и поверљивости.

2.5. Методе и поступци истраживања

Истраживање је спроведено применом дескриптивног метода, који омогућава систематско описивање појава, ставова и искустава учесника. Комбиновањем квантитативног и квалитативног приступа обезбеђена је свеобухватна слика предмета истраживања. Као основни инструмент биће коришћен анкетни упитник, који ће садржати и затворена (вишеструки избор, скале) и отворена питања, са циљем прикупљања и мерљивих података и дубљих, наративних увида.

Прикупљање података започето је израдом анкетног упитника, конципираног тако да обухвати кључне аспекте имплементације отвореног курикулума у пракси. Упитник је дизајниран тако да буде прилагођен васпитачима и омогући прикупљање података о њиховим искуствима, изазовима, стручним потребама и мишљењима у вези са применом принципа отвореног курикулума. Испитаници су били унапред обавештени о сврси истраживања и добровољно су пристали на учешће, чиме је осигурана етичка исправност процеса.

Након прикупљања података, приступиће се њиховој анализи у складу са врстом добијених одговора. Затворена питања биће обрађена коришћењем дескриптивне статистике (фреквенције, проценти), што ће омогућити приказ општих трендова и расподеле ставова међу испитаницима.

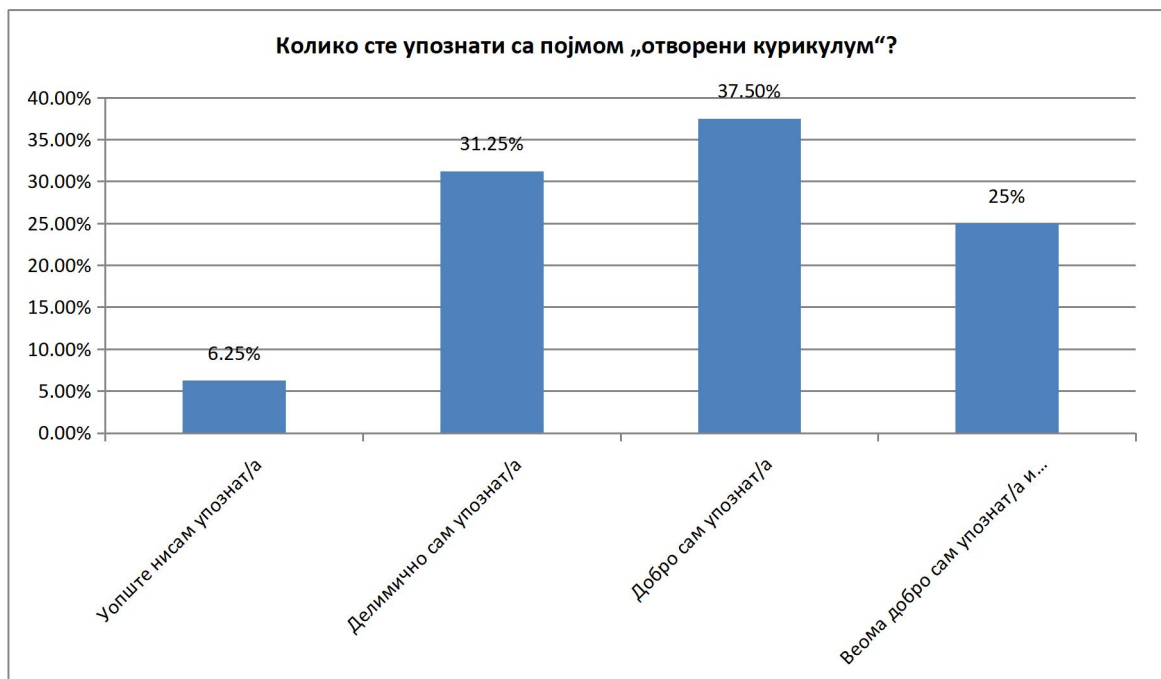
Отворени одговори анализирани су методом тематске анализе, што је омогућило идентификацију доминантних образаца, понављајућих тема, као и јединствених увида и доживљаја испитаника. Оваквим приступом омогућено је да се квантитативни и квалитативни налази допуњују и пруже целокупну слику о изазовима и потенцијалима у реализацији отвореног курикулума.

3. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Разумевање концепта и примене отвореног курикулума

Ово поглавље анализира ниво упознатости и разумевања васпитача о концепту отвореног курикулума, као и његову примену у свакодневној васпитно-образовној пракси, што представља основу за успешну имплементацију и унапређење васпитног рада у установи.

Прво питање које је приказано на *Графикону 1*. испитује степен упознатости васпитача са концептом отвореног курикулума као основе савременог васпитно-образовног рада. Познавање овог појма представља предуслов за његову квалитетну имплементацију у свакодневну праксу.

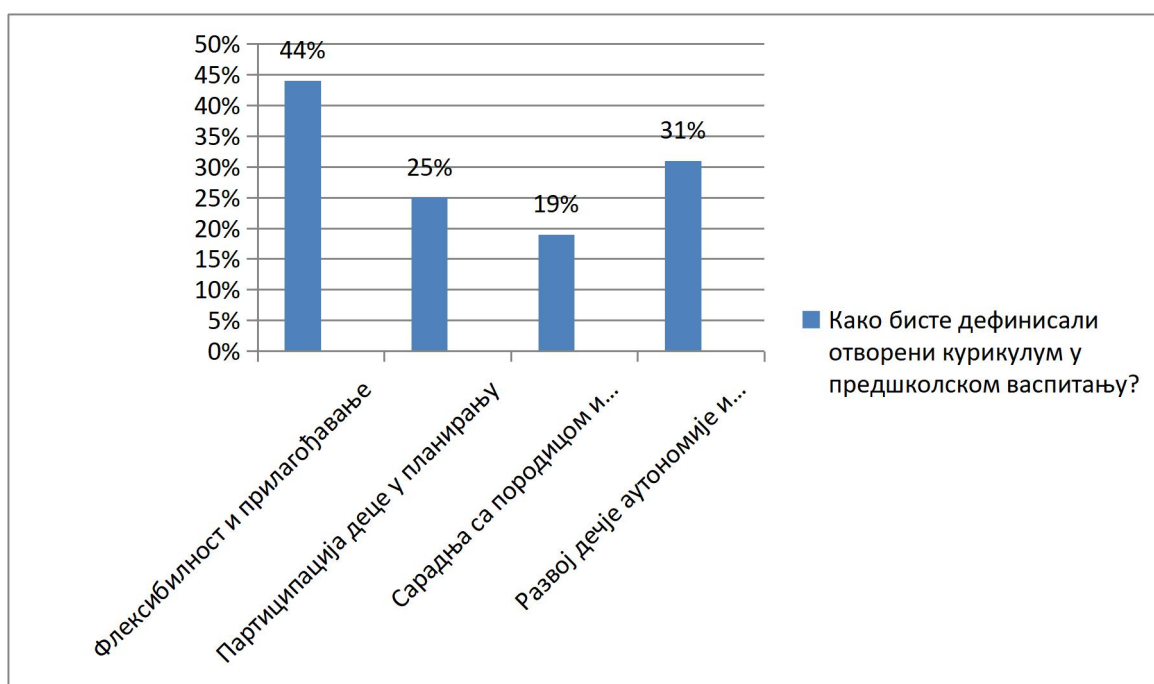

Графикон 1. Ниво упознатости васпитача са појмом „отворени курикулум“

Резултати показују да већина васпитача у истраживаној групи има одређени ниво упознатости са појмом отвореног курикулума. Конкретно, 62,5% (10 од 16) васпитача изјавило је да је добро упознато или веома добро упознато са овим концептом и да га примењује у пракси. Овај налаз указује на релативно висок степен информисаности и свести о значају отвореног курикулума у предшколском васпитању.

Међутим, око 31,25% васпитача (6 од 16) навело је да је делимично упознато, што може указивати на потребу за додатном стручном обуком и подршком. Тек један васпитач није упознат са овим појмом, што је позитиван знак, али истовремено подсећа на значај континуиране едукације како би сви васпитачи могли доследно и квалитетно примењивати принципе отвореног курикулума. Ови резултати су у складу са претходним истраживањима која наглашавају важност сталног професионалног усавршавања васпитача у циљу успешне имплементације отвореног курикулума (Dahlberg et al., 2007; Urban et al., 2011).

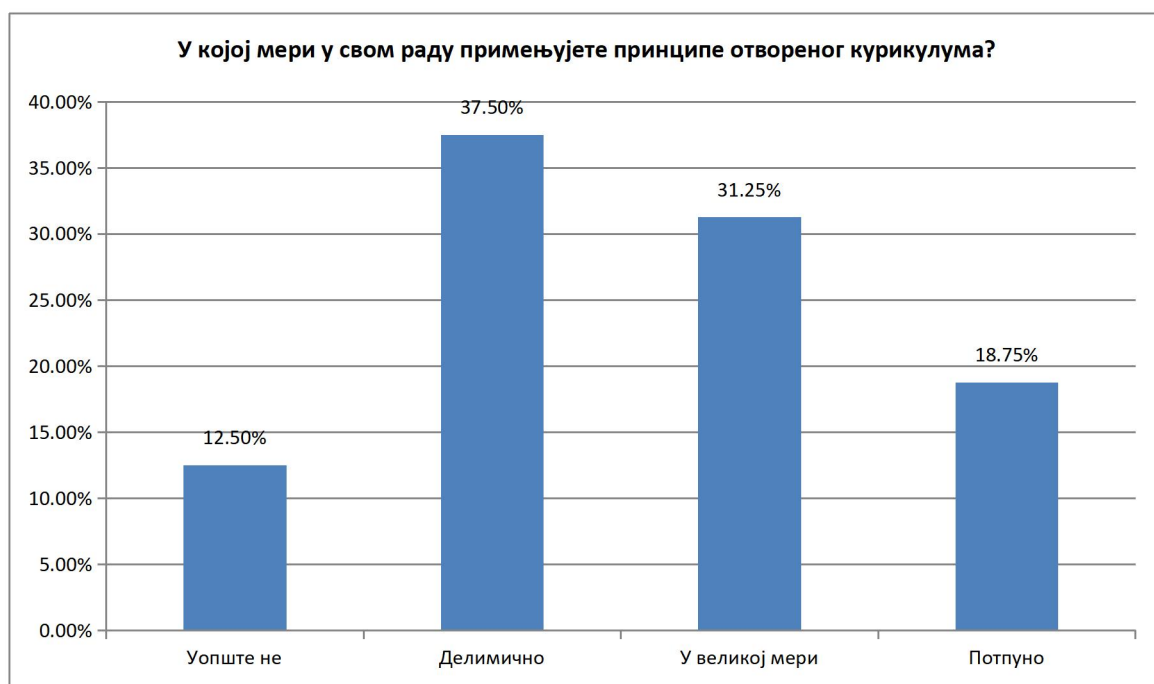
Питање о дефиницији отвореног курикулума у предшколском васпитању има за циљ да испита разумевање васпитача о овом концепту из њихове перспективе (Графикон 2). Отворени курикулум подразумева приступ који омогућава флексибилност, прилагођавање садржаја интересовањима деце, као и укључивање васпитача, родитеља и заједнице у процес планирања и реализације васпитно-образовних активности.

Графикон 2. Теме у дефинисању отвореног курикулума (Напомена: Неки васпитачи су у одговору навели више од једне теме.)

Одговори васпитача показују да је најчешће разумевање отвореног курикулума као флексибилног и прилагодљивог програма, што је основни принцип овог приступа у предшколском васпитању (44%). Значајан број васпитача истиче и партиципативни аспект, односно укључивање деце у процес планирања активности (25%), као и сарадњу са родитељима и локалном заједницом (19%). Ови налази су у складу са савременим теоријским приступима који наглашавају улогу заједнице и децјег активног учешћа у учењу (Wood, 2014; Epstein, 2010). Такође, 31% васпитача је посебно истакло важност развоја децје аутономије и креативности као кључних елемената отвореног курикулума. Ови резултати указују да васпитачи добро разумеју основне принципе отвореног курикулума, али да је потребно обезбедити додатну подршку за још боље интегрисање ових принципа у свакодневну праксу.

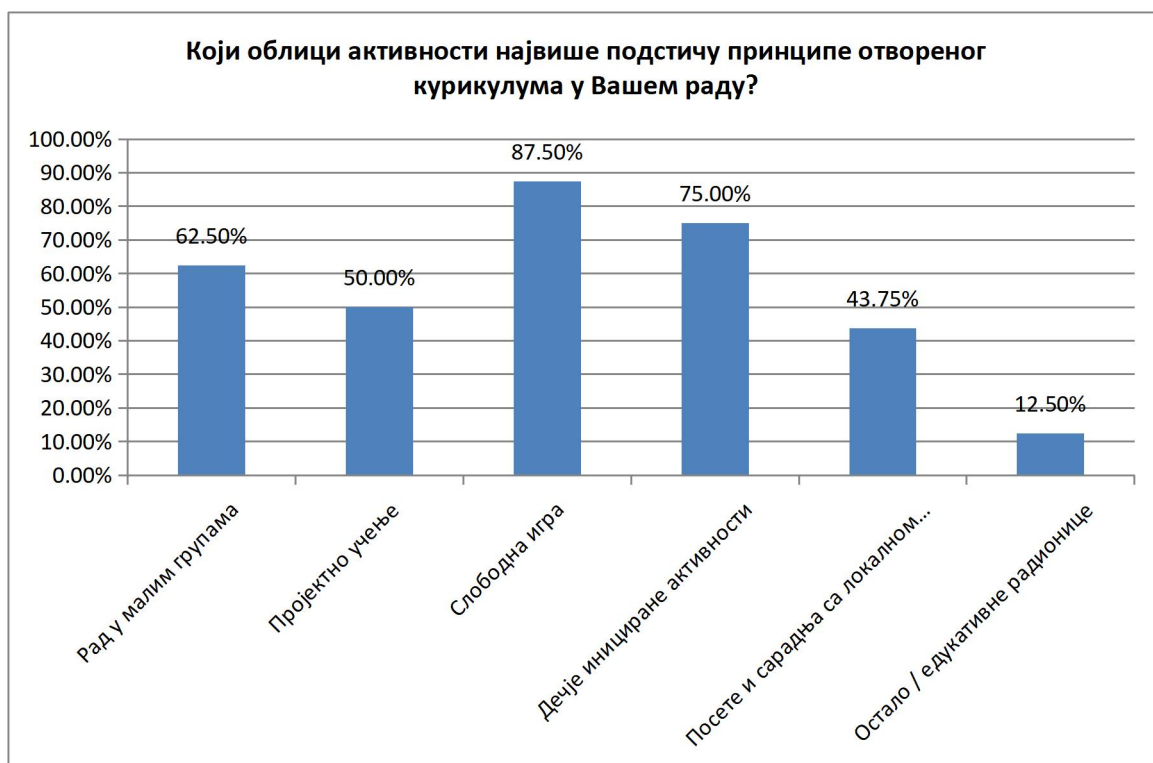
Графикон 3 приказује резултате за питање које одређује у којој мери васпитачи осећају да примењују принципе отвореног курикулума у својој свакодневној пракси.

Графикон 3. Ниво примене принципа отвореног курикулума у раду васпитача

Резултати показују да већина васпитача (68.75%) у свом раду примењује принципе отвореног курикулума у великој мери или потпуно, што указује на релативно добар ниво интеграције овог приступа у васпитно-образовни процес. Међутим, 12.5% васпитача истиче да принципе отвореног курикулума уопште не примењује, што може указивати на недостатак знања, обуке или подршке. Овај податак наглашава потребу за додатном стручном подршком и развојем компетенција у овој области.

У оквиру питања, приказаног *Графиконом 4*, испитивани су облици активности које васпитачи најчешће користе како би подстакли примену принципа отвореног курикулума у свакодневном васпитно-образовном раду.

Графикон 4. Облици активности које највише подстичу примену отвореног курикулума

Већина васпитача (87.5%) као најзначајнији облик активности истиче слободну игру, што потврђује њену кључну улогу у примену принципа отвореног курикулума и подстицању аутономије и креативности код деце. Следећа најзаступљенија активност су дечје инициране активности које је навело 75% васпитача, што указује на важност уважавања дететових интересовања у планирању

рада. Рад у малим групама одабрало је 62.5% васпитача, чиме се истиче значај блиског и интерактивног рада са децом.

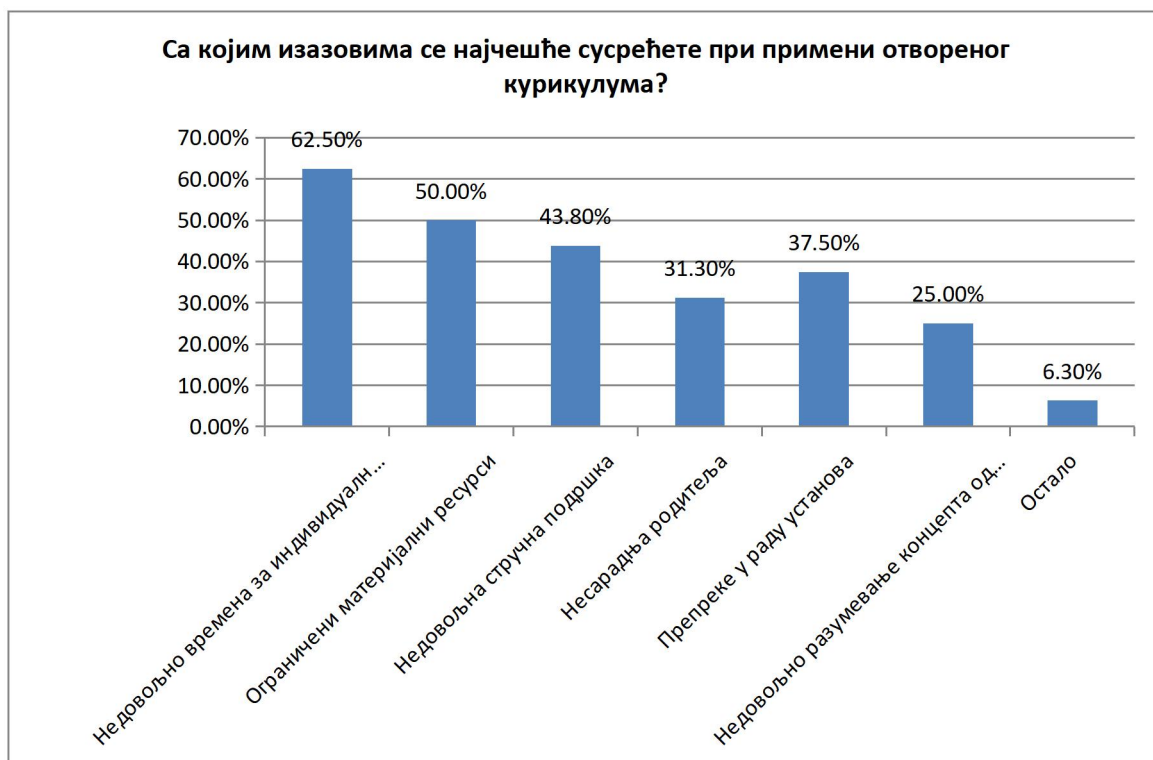
Око половине васпитача (50%) користи пројектно учење, што показује тежњу ка интеграцији различитих области и повезивању учења са практичним искуствима. Сарадњу са локалном заједницом као облик подстицања отвореног курикулума користи 43.75% васпитача, што указује на потенцијал за још боље укључивање заједнице у образовни процес. Најмањи проценат (12.5%) за активност изван предложених опција показује да већина васпитача практично користи препознате облике рада. Ови резултати потврђују да васпитачи примењују више различитих облика активности који подржавају принципе отвореног курикулума, с посебним акцентом на активности које омогућавају деци аутономију и активну улогу у учењу.

3.2. Идентификовање кључних изазова

Идентификовање кључних изазова са којима се васпитачи сусрећу приликом примене отвореног курикулума у свакодневnoj васпитно-образовној пракси представља важан аспект истраживања. Разумевање препрека које могу утицати на квалитет и ефикасност имплементације овог модела омогућава боље прилагођавање подршке и развој одговарајућих решења за унапређење рада васпитача и образовног процеса у целини.

Најчешћи изазови са којима се васпитачи сусрећу приликом примене отвореног курикулума приказани су *Графиконом 5* иначе они омогућавају боље разумевање препрека које утичу на квалитет васпитно-образовног рада. Услед ограничених ресурса и организационих изазова, овај аспект представља кључни елемент за унапређење праксе и подршке васпитачима.

Графикон 5. Главни изазови васпитача у примени отвореног курикулума

Након анализе одговора васпитача, може се закључити да су најчешћи изазови приликом примене отвореног курикулума везани за ограничене ресурсе и организационе препреке. На пример, 62.5% васпитача указало је на недостатак времена за индивидуални приступ као значајну потешкоћу, што указује на изазове у усмеравању пажње на потребе сваког детета. Ограничени материјални ресурси такође су препознати као проблем од стране 50% учесника, што може утицати на квалитет и разноврсност васпитних активности. Петина васпитача (20%) истакла је недовољну стручну подршку, што указује на потребу за додатном едукацијом и менторством у вези са имплементацијом отвореног курикулума. Несарадња родитеља је препозната као изазов за 12.5% васпитача, што указује на релативно мањи, али ипак присутан проблем у комуникацији и партнерству. Препреке у раду установа и недостатак разумевања концепта од стране колега заступљени су код по 6.25% испитаника, што указује на потребу да се на организационом нивоу унапреди подршка и свест о значају отвореног курикулума.

Успешна имплементација отвореног курикулума захтева добру сарадњу између васпитача, деце и родитеља. Ово питање истражује да ли васпитачи у пракси уочавају постојање баријера у сарадњи са родитељима и децом приликом заједничког планирања васпитно-образовних активности (*Графикон 6*).

Графикон 6. Перцепција васпитача о баријерама у сарадњи са децом и родитељима

Резултати указују да је скоро половина васпитача (43,75%) препознала постојање баријера у сарадњи са децом и родитељима приликом планирања активности. Око трећине васпитача (31,25%) не сматра да такве баријере постоје, док је четвртина њих (25%) навела да су те баријере делимично присутне. Ови подаци говоре о значајности унапређења комуникације и сарадње у процесу планирања, као и о потреби за додатном подршком како би се препреке смањиле или у потпуности елиминисале.

Флексибилност структуре установе један је од кључних фактора који омогућавају успешну примену отвореног курикулума. Овим питањем испитује се став васпитача о томе у којој мери организациона структура њихове установе подржава или ограничава примену овог приступа (Графикон 7).

Графикон 7. Перцепција васпитача о флексибилности структуре установе за примену отвореног курикулума

Резултати показују подељена мишљења васпитача у вези са флексибилношћу установе. Мање од половине (37,5%) сматра да је структура довољно флексибилна да омогући примену отвореног курикулума, док трећина (31,25%) није задовољна тиме, указујући на могуће административне или организационе препреке. Још једна трећина (31,25%) сматра да је структура делимично флексибилна, што може значити да постоје одређене могућности за побољшања. Ови резултати наглашавају потребу за развојем и прилагођавањем организационих оквира како би се подржала динамична и прилагођена пракса отвореног курикулума.

3.3. Подршка, сарадња и препоруке

Овај део истраживања усредсређује се на ниво подршке коју васпитачи добијају током планирања и реализације активности у оквиру отвореног курикулума, као и на сарадњу са родитељима и локалном заједницом. Истражују се и могућности за унапређење стручне подршке и партнерских односа који доприносе успешнијој примени курикулума.

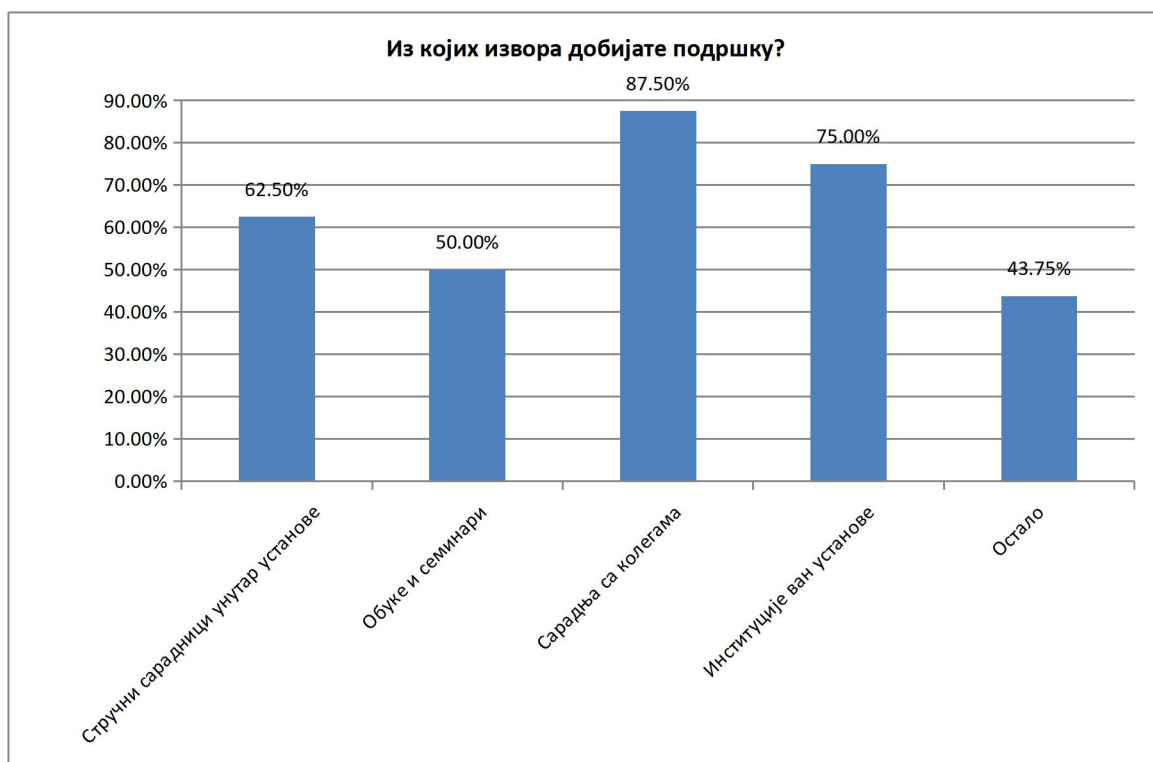
На *Графикону 8* су приказани одговори за питање које је усмерено на процену учесталости и квалитета стручне подршке коју васпитачи добијају у процесу имплементације отвореног курикулума. Овај аспект је кључан за разумевање колико су васпитачи оснажени и припремљени за примену иновативних васпитно-образовних приступа у свакодневном раду.

Графикон 8. Учесталост стручне подршке у имплементацији отвореног курикулума

Више од половине испитаних васпитача (62.5%) истиче да стручну подршку добијају само повремено или никако, што указује на постојање значајних недостатака у системском оснаживању кадрова за примену отвореног курикулума. Само трећина васпитача навела је да подршку добија редовно или систематски, што представља позитиван знак али и позив на унапређење институционалних политика и програма стручног усавршавања. Недостатак конзистентне стручне подршке може утицати на квалитет примене курикулума и креативност у раду са децом, те је препорука да се ојача континуирана едукација и менторство васпитача.

Графикон 9 приказује одговоре васпитача за главне и најчешће коришћене форме подршке које васпитачи примају у свом раду, посебно у контексту примене отвореног курикулума. Разумевање ових извора подршке омогућава да се идентификују јаке стране постојећег система, али и могућности за унапређење сарадње и професионалног развоја.

Графикон 9. Извори подршке за васпитаче у примени отвореног курикулума

Резултати показују да најчешћи и најзначајнији извори подршке васпитачима у примени отвореног курикулума представљају сарадња са колегама (87,5%) и стручни сарадници унутар установе (75%). Ово указује на снажну унутрашњу мрежу подршке која је од великог значаја за успешну имплементацију. Обуке и семинари такође имају релевантан утицај, али је њихово коришћење нешто мање заступљено. Сарадња са институцијама ван установе и други извори подршке су знатно мање коришћени, што указује на могућност бољег умрежавања и јачања партнерстава са спољним актерима, што би допринело богатијем и разноврснијем окружењу за професионални развој васпитача.

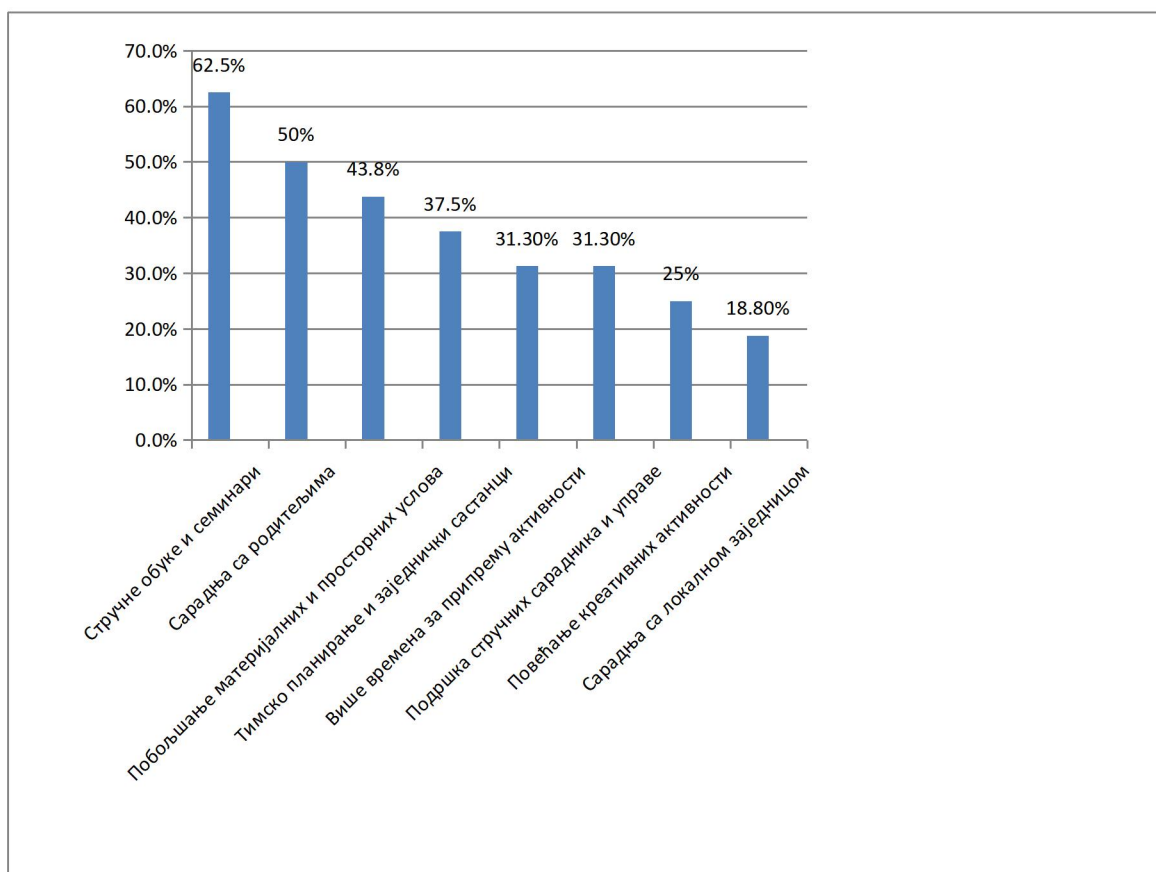
Сарадња са родитељима представља један од кључних фактора у успешној имплементацији отвореног курикулума. *Графикон 10* испитује како васпитачи оцењују квалитет и интензитет те сарадње у свакодневном васпитно-образовном раду.

Графикон 10. Оцена сарадње васпитача са родитељима у контексту отвореног курикулума

Већина васпитача оцењује сарадњу са родитељима као задовољавајућу (43,75%) или веома добру (31,25%), што указује на релативно позитиван однос и отворену комуникацију у оквиру примене отвореног курикулума. Међутим, сваки пети васпитач истиче да је сарадња недовољна или чак не постоји, што указује на одређене изазове и препреке у успостављању партнерског односа са породицама. Ови резултати указују на потребу за додатним активностима које би подстакле јачу и квалитетнију сарадњу између васпитача и родитеља.

Као део истраживања, васпитачима је постављено отворено питање о најважнијем кораку који би предложили за унапређење примене отвореног курикулума у установи (*Графикон 11*). Одговори су обухватили различите аспекте, као што су стручна подршка, сарадња са родитељима, материјални услови и организација рада. Анализа ових одговора пружа увид у кључне потребе и приоритете васпитача у контексту имплементације курикулума.

Графикон 11. Препоруке васпитача за унапређење примене отвореног курикулума у установи

Резултати показују да највећи број васпитача сматра да је организовање стручних обука и семинара најважнији корак за унапређење примене отвореног курикулума (62.5%). Ово указује на потребу за континуираним професионалним усавршавањем и оснаживањем васпитача у новим педагошким приступима. Значајан проценат васпитача (50%) истиче потребу за бољом сарадњом са родитељима, што је у складу са концептом отвореног курикулума који наглашава партнерство и укљученост породице у образовни процес. Побољшање материјалних и просторних услова као и увођење тимског планирања такође су препознати као важни аспекти, што указује на значај организационе и ресурсне подршке за успешну имплементацију курикулума.

Међу мање заступљеним, али ипак значајним, препорукама су повећање времена за припрему, подршка од стручних сарадника, као и развијање креативних активности и сарадња са локалном заједницом. Ови резултати пружају смернице за унапређење рада установе и наглашавају да је за квалитетну имплементацију отвореног курикулума неопходан мултидимензионални приступ који укључује образовање васпитача, бољу комуникацију са породицом, те адекватне услове и подршку унутар саме установе.

3.4. Примена отвореног курикулума у пракси предшколске установе

Отворени курикулум у предшколским установама представља динамичан оквир у којем се васпитачи свакодневно сусрећу са потребом да споје индивидуалне потребе детета, интересовања групе и очекивања родитеља у континуирани процес учења и истраживања. Овај приступ подразумева флексибилност у планирању активности, ослушкивање иницијатива деце и ангажовање родитеља као активних партнера, што у пракси значи да васпитачи често морају да прилагођавају свој рад стварним околностима и реагују на непредвиђене ситуације. Управо та динамика чини рад у оквиру отвореног курикулума сложеним, али и изузетно богатим искуством за васпитача, који својим одлукама и интервенцијама непосредно обликује деље искуство и развој.

У једној јасленој групи, васпитачи су приметили да деца показују различите стилове комуникације и интересовања која нису увек усклађена са стандардним дневним програмом. Уместо да унапред задају активности, одлучили су да послушају иницијативе деце и кроз њихове игре истраже могућности за развој и учење. Једно од деце је, на пример, показивало посебну радозналост према облицима и бојама, што је васпитач искористио као полазну основу за стварање радионице боја и материјала у којој су деца кроз истраживање сазнавала како се боје мешају, али и како различити облици могу да се комбинују у композицијама. У овом контексту, васпитач није само надгледао активност, већ је активно учествовао као модератор, подстицао децу на изражавање и улагао додатне ресурсе у складу са интересовањима групе.

Паралелно са овим, васпитачи су препознали потребу да родитеље укључе у процес, јер је било очигледно да деца преносе утиске и информације из вртића кући, а родитељи имају значајну улогу у продубљивању тих искустава. Родитељи су позвани да донесу материјале који представљају њихова интересовања или хобије, али и да учествују у кратким радионицама које су организоване у вртићу. Ово је створило прилику за размену искустава и откривање различитих перспектива које деца иначе не би могла да стекну. Иако је иницијално неки родитељи били резервисани и страховали да немају довољно времена или да њихов допринос није довољно стручан, васпитачи су уз подршку колега организовали демонстрације и објашњења, показујући да сваки допринос има вредност. Тако се у пракси отворени курикулум показује као оквир у коме се негује и активна улога породице, али и гради поверење између родитеља и васпитача.

Један од најчешћих изазова са којима се васпитачи сусрећу је различит ниво ангажованости родитеља. Док неки родитељи са великом радошћу прихватају иницијативу и активно учествују, други су ограничени временским обавезама или осећајем несигурности. У једној средњој вртићкој групи, проблем се јавио приликом реализације пројекта „Мој кућни љубимац“, где су деца желела да донесу фотографије својих љубимаца и да о њима разговарају са вршњацима. Неки родитељи нису били у могућности да обезбеде фотографије или да детету помогну у припреми приче, што је створило ризик да деца осете осећај непотпуног учешћа. Васпитачи су овај проблем решили тако што су организовали заједничку колекцију слика, омогућили деци да причају о љубимцима и уколико немају слике, користе

символичне фигуре или цртеже. На тај начин је сваки учесник имао прилику да буде укључен, а родитељи су, чак и пасивним доприносом, осетили да су део активности.

Сличан изазов јавља се у пројектима који захтевају физичку или материјалну припрему, као што су активности у природи. У једној старијој вртићкој групи, деца су била заинтересована за пројекат „Истраживачи природе“, који је подразумевао излете у оближњи парк и истраживање биљака и животиња. Родитељи су у почетку показивали резервисаност због страха од повреда или непогодних временских услова. Васпитачи су решили проблем кроз детаљну организацију, објашњавање сигурносних мера и омогућавање родитељима да предложе решења за обезбеђивање опреме и транспорта. На тај начин је ангажман родитеља постао предуслов за успешну реализацију активности, а деца су кроз лична искуства и истраживање у природи развијала компетенције које се не могу постићи у стандардном учиоичком окружењу.

Још један значајан аспект рада у оквиру отвореног курикулума је рад са децом различитих потреба и могућности. У једној припремно-предшколској групи, васпитачи су приметили да једно дете има тешкоће у говорној комуникацији. Уместо да се активности прилагођавају само дететовом индивидуалном програму, васпитачи су у оквиру пројекта „Музика и говор“ укључили читаву групу, користећи ритмичке игре, песме и драмске технике које стимулишу изражавање. Родитељи су били укључени тако што су добијали упутства за једноставне активности код куће, а васпитачи су редовно извештавали о напредовању и саветовали о техникама подстицаја. Проблеми који су се јавили, као што су страх од негативне реакције вршњака или недовољно учешће родитеља, решавани су кроз индивидуализоване приступе, појачану подршку у групним активностима и осмишљавање ситуација у којима дете може да осети успех и прихватање.

Конкретан пример примене отвореног курикулума може се видети у пројекту „Приче из детињства“ у јасленој групи, где су родитељи из различитих културних средина били позвани да донесу приче, песме и обичаје из свог детињства. Васпитачи су ту прилику искористили да развију комуникацијске и социјалне вештине деце, али и да обезбеде простор за родитељску подршку. Проблеми су се јављали у виду страха појединих родитеља да ће њихова култура бити одбачена или исмејана, што је васпитаче приморало да унапред разговарају са родитељима, објасне

значај активности и нагласе вредност различитости. Кроз вођене игре, драмске сцене и уметничке активности, деца су развијала емпатију, осећај за друге и уважавање културних разлика, а родитељи су постали активни учесници и сарадници.

Још један пример показује како васпитачи користе отворени курикулум да повежу деčја интересовања са родитељским активностима кроз креативне и практичне пројекте. У средњој вртићкој групи, деца су показала интересовање за кулинарске активности. Васпитачи су организовали радионице у којима су родитељи учествовали са децом у припреми једноставних и здравих рецепата. Проблем који се јавио тицао се различитих кулинарских способности родитеља и њиховог страха да ће дете бити разочарано. Васпитачи су тај изазов превазишли тако што су активности осмислили као тимске игре у којима свако има улогу и у којој се не вреднује перфекција, већ процес и учешће. Овај приступ је показао да отворени курикулум омогућава креативно решавање проблема и унапређење сарадње са родитељима.

У оваквом контексту, васпитачи често морају да се суоче и са својим унутрашњим изазовима. С једне стране, потребно је обезбедити структуру и сигурност за децу, с друге стране, омогућити слободу, иницијативу и учешће деце и родитеља. Ово захтева стално ослушкивање, планирање и прилагођавање, као и спремност на иновације. Често се јављају ситуације у којима деца показују интересовања која нису у складу са расположивим ресурсима или временским оквиром, а васпитачи морају да пронађу начин да одрже баланс између организационе реалности и потреба деце.

Пример активности „Мали истраживачи воде“ у млађој вртићкој групи показује како васпитачи кроз отворени курикулум превазилазе логистичке и организационе проблеме. Деца су желела да истражују воду, али родитељи су били забринуте због мокре одеће и могућих последица. Васпитачи су обезбедили потребан материјал, демонстрирали активности и укључили родитеље као активне учеснике, чиме су решили проблем и створили окружење у којем деца могу да истражују, уче и развијају своје способности.

Сви наведени примери показују да отворени курикулум није само теоријски оквир, већ конкретан начин рада који подразумева да васпитач буде медијатор, креатор и подршка истовремено. Он омогућава деци да развијају компетенције у разним областима, од комуникације и социјализације, до истраживања и

креативности, али захтева и сталну комуникацију и сарадњу са родитељима, који постају кључни партнери у процесу.

Упоређујући различите пројекте и активности, може се закључити да су највећи изазови у пракси управо у нивоу укључености родитеља, организацији материјала и активности, као и у прилагођавању потребама деце различитих развојних могућности. Васпитачи решавају ове проблеме кроз дијалог, флексибилно планирање, коришћење ресурса заједнице, укључивање родитеља у реализацију активности и креирање окружења у коме је сваки допринос значајан.

Искуства васпитача показују да примена отвореног курикулума значајно утиче на развој поверења између вртића и породице, повећава мотивацију деце и омогућава развој компетенција које се не могу постићи стандардним активностима. Такође, овај приступ омогућава васпитачима да стално унапређују своје професионалне компетенције, уче кроз праксу, ослушкују потребе деце и родитеља, и развијају иновације које одговарају конкретном окружењу.

Примена отвореног курикулума у предшколским установама представља сложен и захтеван процес, али истовремено доноси богатство искустава за васпитаче, децу и родитеље. Кроз конкретне примере пројеката и активности види се да су изазови неизбежни, али да их могућност прилагођавања, флексибилности и активног укључивања родитеља чини превазиђивим. Васпитачи, кроз свој ангажман, посредују у развоју деце, обезбеђују услове за учење и истраживање, и стварају окружење у коме сваки учесник има своје место и вредност. Отворени курикулум, са свим својим изазовима и могућностима, показује како стручни рад у предшколској установи може бити динамичан, креативан и инклузиван, а искуства васпитача потврђују значај оваквог приступа за развој компетенција и социјалних вештина деце.

3.5. Отворени курикулум у предшколској пракси – примери добре праксе и сарадње са родитељима

У савременом систему васпитања и образовања предшколске деце, отворени курикулум представља динамичан и флексибилан оквир у коме васпитачи имају активну улогу у стварању услова за целовити развој детета, уз уважавање његових потреба, интересовања и индивидуалних могућности. Таква концепција курикулума захтева од васпитача не само професионалну компетентност, већ и континуирано трагање за новим облицима рада, увођење иновација, као и ширење сарадње са

породицом као примарним фактором децјег развоја. У том процесу неизоставно се јављају бројни изазови, почевши од различитих очекивања родитеља, преко недовољне укључености појединих породица, па све до практичних потешкоћа у организацији активности, али управо кроз примену начела отвореног курикулума васпитачи проналазе начине да те проблеме превазиђу и унапреде васпитно-образовни рад.

Отворени курикулум у предшколском контексту подразумева да васпитач не делује као једини иницијатор и организатор васпитних садржаја, већ као модератор, сарадник и креатор простора у коме деца и родитељи имају право учешћа, доприноса и иницијативе. Тако се отвара могућност за стварање заједничке културе учења и развоја у којој сваки појединац има своје место.

У наставку ћу кроз четири опширна примера приказати како васпитачи у предшколским установама реализују начела отвореног курикулума, како граде мостове сарадње са родитељима, са каквим проблемима се сусрећу и на који начин их превазилазе у конкретним ситуацијама.

Пример 1: Пројекат „Моје место у граду“ – повезивање вртића и породице

Једна од група деце средњег узраста у предшколској установи покренула је пројекат под називом „Моје место у граду“. Иницијатива је потекла од деце која су на излету у близини вртића почела да препознају различите објекте и постављају питања о њиховој намени. Васпитач је препознао интересовање и, у складу са принципима отвореног курикулума, није унапред наметнуо садржај, већ је кроз разговор са децом предложио да заједнички истраже свој крај. У сарадњи са родитељима осмишљене су активности у којима су родитељи били водичи. Један отац је деци показао рад у локалној библиотеци, мајка једне девојчице упознала их је са процесом рада у пошти, а други родитељи су их повели у шетњу кроз парк где су објашњавали значај зелених површина. Родитељи су били активно укључени као сарадници, а деца су имала прилику да своја питања усмеравају ка особама које непосредно познају тај простор.

Проблем који се јавио односио се на низ различитих могућности укључивања родитеља – неки нису имали времена или су били несигурни у свој допринос. Васпитачи су то решили тако што су родитељима дали могућност да, уместо директног учешћа, доставе фотографије, кратке приче или предмете који представљају њихово омиљено место у граду. На тај начин свако је могао да учествује према својим могућностима. Ово је омогућило да се сарадња прошири и на оне родитеље који су иначе мање активни, а деца су добила материјал који је подстицао даља истраживања.

Пример 2: „Здраво детињство“ – укључивање родитеља у неговање здравих навика

У једној припремно-предшколској групи васпитачи су приметили да деца често долазе у вртић са нездравим грицкалицама и слаткишима. Уместо да проблем решавају забранама, одлучили су да примене приступ отвореног курикулума и укључе родитеље у заједничко трагање за решењем. Организовали су „Недељу здраве исхране“, у којој су родитељи имали задатак да заједно са децом осмисле и донесу здраве ужине. Васпитачи су, кроз радионице, омогућили родитељима и деци да заједнички припремају храну у просторијама вртића, деле рецепте и разговарају о значају правилне исхране.

Један од изазова био је различит степен знања и навика родитеља, као и постојање предрасуда да здраве ужине захтевају више времена и новца. Васпитачи су тај проблем решавали демонстрацијама једноставних и приступачних рецепата који нису захтевали велики трошак. Такође су обезбедили простор за дијалог у коме су родитељи могли да размене искуства и међусобно се подрже. Овај пример показује како отворени курикулум не подразумева само ослушкивање дечјих интересовања, већ и препознавање животних ситуација које утичу на добробит деце, те креирање активности које обједињују породицу и установу у решавању заједничких проблема.

Пример 3: „Приче из детињства“ – неговање културне разноликости

У јасленој групи, где су деца тек на почетку процеса социјализације, васпитачи су приметили да родитељи често имају недоумице око начина на који ће њихова култура и језик бити прихваћени у оквиру колектива. У групи је било деце из породица различитих етничких заједница. Уместо да културне разлике буду препрека, васпитачи су одлучили да их претворе у ресурс кроз пројекат „Приче из детињства“.

Родитељи су били позвани да дођу у вртић и испричају кратке приче, песме или обичаје из свог детињства. Неке мајке су донеле и традиционалну храну, а очеви су показивали игре које су они играли као деца. Деца су са радошћу прихватала нове садржаје, а у групи се стварала атмосфера међусобног поштовања.

Проблем који се јавио био је страх појединих родитеља да ће њихова култура бити исмејана или одбачена. Васпитачи су се посветили том проблему тако што су унапред разговарали са родитељима, објаснили циљ активности и нагласили вредност различитости. Кроз симболичке игре и уметничке активности помогли су деци да разумеју да све приче имају своју лепоту и значај. Овај пример показује да отворени курикулум може постати средство за изградњу инклузивне културе у вртићу, али само уз снажну подршку и поверење родитеља.

Пример 4: „Вртић у природи“ – повезивање породице и заједнице

У једној старијој вртићкој групи васпитачи су предложили да деца један дан у недељи проводе у природи, у оближњем парку или на ливади изван града. Родитељи су у почетку били забринуте због безбедности, временских услова и организације. Васпитачи су, у складу са принципом отвореног курикулума, организовали састанке на којима су родитељима представили могуће активности у природи: истраживање биљака, игре на отвореном, креативно прикупљање природног материјала. Родитељи су добили прилику да изнесу своје предлоге и страхове, а васпитачи су на основу тих коментара унапредили план.

Када је пројекат започет, родитељи су се укључили као пратња у појединим излетима, а неки су помогли и кроз обезбеђивање превоза или доношење потребног материјала. Проблем недовољне опремљености решаван је кроз заједничке акције прикупљања средстава и размене опреме међу родитељима. Овај пример показује да отворени курикулум омогућава васпитачима да у сарадњи са породицом остваре

активности које превазилазе оквире вртићке учионице и повезују децу са широм заједницом.

Пример 5: „Мали истраживачи воде“ – заједничко решавање проблема

У једној млађој вртићкој групи деца су показала велико интересовање за игру водом. Међутим, родитељи су често изражавали забринутост због мокре одеће, могућности прехладе и непрактичности активности. Васпитачи су препознали потенцијал овог интересовања и предложили пројекат „Мали истраживачи воде“. Родитељима је омогућено да учествују у креирању услова: донели су посуде, флаше и гумене чизме. Васпитачи су организовали радионице где су заједно са родитељима показали деци како вода мења облик, како се претвара у лед или како може да покреће предмете. На тај начин су родитељи видели образовни значај активности и постепено превазишли своје страхове.

Проблем је решаван кроз дијалог, демонстрацију и активно укључивање родитеља, што је резултирало повећањем поверења и подршке. Деца су добила прилику да истражују и уче кроз сопствено искуство, а родитељи су постали партнери у том процесу.

Сви наведени примери показују да васпитачи у предшколским установама, кроз примену отвореног курикулума, не само да уважавају дечја интересовања, већ активно граде мостове сарадње са породицом. Кроз овакве активности родитељи престају да буду само посматрачи и постају партнери који својим доприносом утичу на квалитет васпитно-образовног процеса. Изазови који се јављају најчешће се односе на различит ниво ангажованости родитеља, недовољну информисаност о значају активности или постојање предрасуда и страхова. Васпитачи те проблеме решавају кроз дијалог, пружање подршке, укључивање родитеља у планирање и прилагођавање активности реалним могућностима породице.

Отворени курикулум омогућава да вртић постане место заједничког раста и учења, у коме деца стичу искуства која превазилазе оквире традиционалног програма. Он подразумева трајно отварање према деци, родитељима и широј заједници, а васпитачи су кључни медијатори тог процеса.

ЗАКЉУЧАК

У овом мастер раду се испитивала перцепција, искуства и изазови са којима се васпитачи сусрећу током имплементације отвореног курикулума у предшколској пракси, са фокусом на ПУ „Каја“ у Љигу. На основу прикупљених података од 16 васпитача и у складу са постављеним истраживачким задацима и хипотезама, могу се извести следећи закључци.

Прво, подаци указују на то да постоји различит ниво разумевања концепта отвореног курикулума међу васпитачима. Док одређени број испитаника показује високу упућеност и активно примењује принципе отвореног курикулума, други га дефинишу углавном кроз појмове као што су слободна игра, индивидуализован приступ и флексибилност у раду. Ово потврђује прву хипотезу да васпитачи имају различита и делимично усклађена схватања о концепту и значају отвореног курикулума.

Друго, идентификовани су кључни изазови у примени отвореног курикулума, међу којима се најчешће истичу ограничени материјални ресурси, недостатак времена за индивидуални приступ и недовољна подршка стручних служби. Такође, уочен је и проблем несарадње родитеља, као и отпор према новим васпитно-образовним приступима код дела колектива, што потврђује другу хипотезу.

Треће, добијени одговори показују да ниво подршке коју васпитачи добијају у великој мери варира. Док неки васпитачи истичу редовну сарадњу са стручним сарадницима и колегама, други указују на то да подршка није систематизована или је присутна само повремено. Ово потврђује трећу хипотезу о неуједначености подршке у процесу планирања и реализације активности заснованих на отвореном курикулуму.

Као најчешће препоруке за унапређење примене отвореног курикулума, васпитачи су навели потребу за додатним стручним усавршавањем, већом подршком од стране установе и управе, као и јачањем сарадње са родитељима и локалном заједницом. Ови налази потврђују и четврту хипотезу да управо подршка и партнерство представљају важне предуслове за успешну реализацију овог приступа у пракси.

У закључку, резултати истраживања показују да иако постоји воља и основно разумевање отвореног курикулума, његова пуна имплементација захтева структурнију подршку, континуирано стручно усавршавање васпитача и активније укључивање породице и заједнице. Ови резултати не само да могу послужити као основа за унапређење праксе у конкретној установи, већ и као смернице за шире реформске процесе у области предшколског васпитања и образовања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Banks, J. A. (2008). *An Introduction to Multicultural Education* (4th ed.). Boston: Pearson Education.
2. Bennett, J. (2005). *Curriculum issues in national policy-making*. European Early Childhood Education Research Journal, 13(2), 5-23.
3. Bennett, J. (2008). *Benchmarks for Early Childhood Services in OECD Countries*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
4. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press.
5. Brajša-Žganec, A. (2003). *Obitelj i odgoj: Psihološki aspekti*. Zagreb: Naklada Slap.
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Вујић, Л. (2011). *Партнерство обитељи, васпитача и школе*. Ријека: Учитељски факултет у Ријеци.
8. Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2007). *Beyond quality in early childhood education and care: Languages of evaluation*. London: Routledge.
9. Дедај, М. (2011). *Породична педагогија-скрипта*. Сремска Митровица: Висока школа за васпитаче.
10. Дедај, М. (2016). Акциона истраживања у функцији професионалног развоја васпитача. *Зборник ВШССОВПИ – Сирмијум*, 62(1), 38–46.
11. Дедај, М. (2019). *Породична педагогија*. Сремска Митровица: ВШССОВПИ – Сирмијум.
12. Delors, J., et al. (1996). *Learning: The Treasure Within*. Paris: UNESCO.
13. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
14. Epstein, J. L. (2010). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Routledge.
15. Epstein, J. L. (2011). *School, Family, and Community Partnerships*. Boulder: Westview Press.
16. Завод за унапређивање образовања и васпитања. (2018). *Основе програма предшколског васпитања и образовања: Године узлета*. Београд.
17. Каменов, Е. (1999). *Предшколска педагогија: књига прва*. Београд: ЗЗУИНС.
18. Krnjaja, Ž., & Pavlović Breneselović, D. (2013). *Gde stanuje kvalitet – Politika građenja kvaliteta u predškolskom vaspitanju*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet.

19. Malaguzzi, L. (1998). *History, Ideas, and Basic Philosophy: An Interview with Lella Gandini*. In Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (Eds.), *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach--Advanced Reflections* (2nd ed.). Greenwich, CT: Ablex Publishing.
20. MacNaughton, G. (2005). *Doing Foucault in Early Childhood Studies: Applying Poststructural Ideas*. London: Routledge.
21. Милановић, М. (2009). *Помозимо им расти – приручник за партнерство одгојитеља и родитеља*. Филозофски факултет, Загреб.
22. Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću: Suvremeni kontekst institucionalnog djetinjstva*. Zagreb: SM Naklada.
23. Moss, P. (2007). *Bringing Politics into the Nursery: Early Childhood Education as Democratic Practice*. London: Institute of Education, University of London.
24. Нинковић, Б. (2006). *Савремена породица и школа*. Јагодина: Учитељски факултет.
25. Павловић Бренеселовић, Д. (2010). *Партнерство у образовању*, Андрагошке студије, (2), 123-139.
26. Павловић- Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2017). *Калейдоскоп: Основе диферсификованих облика и програма ПВО*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
27. *Педагошки речник 1 и 2* (1967). Београд: Завод за издавање уџбеника.
28. Пешић, М. (2004). *Педагогија у акцији*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Београд.
29. Пешић, М. (2012). *Васпитач и родитељи – партнери у васпитно-образовном процесу*. Београд: Учитељски факултет.
30. Rinaldi, C. (2006). *In Dialogue with Reggio Emilia: Listening, Researching and Learning*. London: Routledge.
31. Rogoff, B., Goodman Turkkanis, C., & Bartlett, L. (Eds.). (2001). *Learning Together – Children and Adults in the School Community*. Oxford: Oxford University Press.
32. Siraj-Blatchford, I., Sylva, K., Muttock, S., Gilden, R., & Bell, D. (2002). *Researching Effective Pedagogy in the Early Years*. Department for Education and Skills, UK.
33. Slunjski, E. (2008). *Otvoreni kurikulum u vrtiću: suvremeni pristupi u teoriji i praksi*. Zagreb: Element.

34. Slunjski, E. (2008). *Kurikul u vrtiću: teorija i praksa*. Zagreb: Mali profesor.
35. Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). *Professional Learning Communities: A Review of the Literature*. *Journal of Educational Change*, 7(4), 221–258.
36. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
37. Требјешанин, Ж. (2000). *Речник психологије*. Београд: Стубови културе.
38. Urban, M., Vandenbroeck, M., Van Laere, K., Lazzari, A., & Peeters, J. (2011). *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care (CoRe): Final report*. University of East London.
39. Urban, M., et al. (2011). *Developing Inclusive Early Childhood Education*. Routledge.
40. Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change* (4th ed.). New York: Teachers College Press.
41. Carr, M., & Lee, W. (2012). *Learning stories: Constructing learner identities in early education*. London: Sage.
42. Cochran-Smith, M. (2010). *Toward a Theory of Teacher Education for Social Justice*. U Hargreaves, A., Lieberman, A., Fullan, M., & Hopkins, D. (Ur.), *Second International Handbook of Educational Change* (str. 445–468). London: Springer.
43. Cochran-Smith, M. (2010). *The New Teacher Education: For Better or for Worse?* *Educational Researcher*, 34(7), 3-17.
44. Wood, E. (2014). *Developing Positive Perspectives on Early Childhood Education: Theory, Research and Practice*. Routledge.
45. Wood, E. (2014). *Free choice and free play in early childhood education: troubling the discourse*. *International Journal of Early Years Education*, 22(1), 4-18.

ПРИЛОГ

АНКЕТНИ УПИТНИК ЗА ВАСПИТАЧЕ

Напомена: Анкета је анонимна. Ваши одговори ће бити коришћени искључиво у истраживачке сврхе.

I. РАЗУМЕВАЊЕ КОНЦЕПТА И ПРИМЕНЕ ОТВОРЕНОГ КУРИКУЛУМА

1. Колико сте упознати са појмом „отворени курикулум“? (Заокружите један одговор)

- а) Уопште нисам упознат/а
- б) Делимично сам упознат/а
- в) Добро сам упознат/а
- г) Веома добро сам упознат/а и примењујем га у пракси

2. Како бисте дефинисали отворени курикулум у предшколском васпитању?
(Отворено питање)

---

3. У којој мери у свом раду примењујете принципе отвореног курикулума?

- а) Уопште не
- б) Делимично
- в) У великој мери
- г) Потпуно

4. Који облици активности највише подстичу принципе отвореног курикулума у Вашем раду? (Можете изабрати више одговора)

- а) Рад у малим групама
- б) Пројектно учење
- в) Слободна игра
- г) Дечје инициране активности
- д) Посете и сарадња са локалном заједницом
- ђ) Остало (навести): _____

II. ИДЕНТИФИКОВАЊЕ КЉУЧНИХ ИЗАЗОВА

5. Са којим изазовима се најчешће сусрећете при примени отвореног курикулума?
(Можете изабрати више одговора)

- а) Недовољно времена за индивидуални приступ
- б) Ограничени материјални ресурси
- в) Недовољна стручна подршка
- г) Несарадња родитеља
- д) Препреке у раду установа
- ђ) Недовољно разумевање концепта од стране колега
- е) Остало (навести): _____

6. Да ли постоје баријере у сарадњи са децом и родитељима приликом планирања активности?

- а) Да
- б) Не
- в) Делимично

7. Да ли сматрате да је структура установе довољно флексибилна да подржи отворени курикулум?

- а) Да
- б) Не
- в) Делимично

III. ПОДРШКА, САРАДЊА И ПРЕПОРУКЕ

8. У којој мери добијате стручну подршку за имплементацију отвореног курикулума?

- а) Уопште не
- б) Повремено
- в) Редовно
- г) Стално и систематски

9. Из којих извора добијате подршку?

- а) Стручни сарадници унутар установе
- б) Обуке и семинари
- в) Сарадња са колегама
- г) Институције ван установе
- д) Остало: _____

10. Како оцењујете сарадњу са родитељима у контексту примене отвореног курикулума?

- а) Веома добра
- б) Задовољавајућа
- в) Недовољна
- г) Не постоји

11. Шта бисте предложили као најважнији корак за унапређење примене отвореног курикулума у Вашој установи? (Отворено питање)
